

ІНСТИТУТ ПРАВОТВОРЧОСТІ
ТА НАУКОВО-ПРАВОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

**ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ
У КОНТЕКСТІ АДАПТАЦІЇ
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

Науково-практична конференція

м. Київ, 03 жовтня 2024 року

Видавництво
«Юридика»
2024

УДК [346.548(477):340ЄС]-044.332(062.552)
3 38

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту правотворчості та науково-правових
експертиз Національної академії наук України
24 жовтня 2024 року, протокол № 11*

Редакційна колегія:

Гриняк А. Б., Міловська Н.В., Великанова М. М.

3 38 **Захист прав споживачів у контексті адаптації
законодавства України до права Європейського Союзу :**
збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Київ,
03 жовтня 2024 р.). Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. 160 с.

ISBN 978-617-554-367-2

03 жовтня 2024 року в Інституті правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України проведено науково-практичну конференцію «Захист прав споживачів у контексті адаптації законодавства України до права Європейського Союзу».

У рамках конференції обговорено питання прав споживачів товарів, робіт та послуг, судового та позасудового захисту прав споживачів, особливостей захисту прав споживачів в умовах дії воєнного стану в Україні, захисту прав споживачів у країнах Європейського Союзу, адаптації законодавства України про захист прав споживачів до законодавства Європейського Союзу, відповідальності за порушення законодавства у сфері захисту прав споживачів та інші проблемні питання.

Видання адресоване науковим та науково-педагогічним працівникам закладів вищої освіти і наукових установ, здобувачам вищої освіти, докторантам та всім, хто цікавиться актуальними питаннями юридичної науки.

УДК [346.548(477):340ЄС]-044.332(062.552)

© Інститут правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України, 2024

© Видавництво «Юридика», 2024

© Автори, 2024

ISBN 978-617-554-367-2

lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023SC0335
(дата звернення: 30.09.2024).

7. Small claims. *European e-Justice Portal*: website. URL : https://e-justice.europa.eu/42/EN/small_claims (дата звернення: 30.09.2024).

8. European Small Claims Procedure: Regulation (EC) of the European Parliament, Council of EU of 11 July 2007 № 861/2007. *EUR-Lex*: website. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02007R0861-20170714> (дата звернення: 29.09.2024).

ПРАВО СПОЖИВАЧА НА ВІДМОВУ ВІД ДОГОВОРУ У ПРАВІ ЄС ТА В КОНТЕКСТІ ЗМІН ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Гришко У. П.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

В межах політики Європейського Союзу одним із найважливіших і значущих питань залишається, забезпечення високого рівня захисту споживачів. Зокрема у статтях 114, 169 Договору про Функціонування Європейського Союзу [1] та статті 38 Хартії основоположних прав Європейського Союзу [2] закріплено, що «політика Союзу повинна забезпечувати високий рівень захисту споживачів».

Охорона та захист прав споживачів забезпечується через покладення обов'язків на суб'єкта господарювання, а саме надання повної, необхідної та достовірної інформації про товар до моменту укладення договору, заборона несправедливих умов договору, надання гарантійних термінів на товар, а також забезпечення захисту прав споживачів спеціальними способами у разі їх порушення. Одним із таких способів захисту прав споживачів відповідно до законодавства Європейського Союзу є право споживача на відмову від договору, яке розуміється як правомочність розірвати договір в односторонньому порядку безпідставно протягом встановленого законом строку. При реалізації права споживача на відмову від договору «принцип збереження контракту» або «обов'язковість виконання договору» втрачає свою значимість, навіть і за відсутності порушення права споживача. І хоча дане право споживача, не відповідає засадам загальної теорії контрактів (*раста sunt servanda* – «обов'язок виконати те, що обіцяно»), європейський законодавець надає споживачеві право на відмову від договору у таких випадках:

1) Складність договору, яка має місце, наприклад, у договорах споживчого кредитування.

2) Коли виконання договору неможливе за непередбачуваних обставин, щодо контрактів, укладених поза межами торговельних приміщень або договорах таймшеру в яких договір міг бути укладений під впливом, без належного обмірковування або відсутністю інформації.

3) Укладення дистанційних контрактів [3, с. 32].

Закріплення права споживача на відмову від договору на рівні закону щодо даних договірних конструкцій пов'язане з дефектним формуванням волі споживача, яке таким чином компенсується, оскільки формальна свобода укладення договору не збігається з реальною свободою споживача при укладенні договору.

Певний різносторонній підхід до права споживача на відмову від договору міститься у Директивах ЄС. По-перше, немає єдності в термінології визначення даного права, а саме зустрічаються такі формулювання «право на анулювання», «право на відмову», «право на скасування», тощо. По-друге, це термін для реалізації права споживача на відмову, який в європейському законодавстві становить: «не менше ніж через сім днів після отримання споживачем повідомлення», «протягом 10 календарних днів після підписання обома сторонами договору або підписання обов'язкового попереднього договору», «не менше семи робочих днів», «термін 14 календарних днів» та «період від 14 до 30 днів. Певною мірою врегулювання даних положень здійснює Директива про права споживачів 2011/83/ЄС, яка запровадила концепцію «повної гармонізації», відповідно до якої, «держави-члени не повинні підтримувати або запроваджувати у своєму національному законодавстві положення, що відрізняються від тих, що викладені в цій Директиві, у тому числі більшою чи меншою мірою положення для забезпечення іншого рівня захисту споживачів, якщо інше не передбачено цією Директивою» [4].

Для того, щоб споживач міг реалізувати своє право на відмову, йому має бути надана така інформація до укладення договору. Тому, ст. 6 Директиви 2011/83/ЄС та стаття II-3:101 і II-5:104 DCFR зобов'язують продавця інформувати споживача, попередньо до укладення договору (переддоговірний обов'язок) про наявність або відсутність права на відмову від договору. Зокрема, ст. 10 Директиви 2011/83/ЄС та ст. II 5:103 (4) DCFR встановлює, якщо продавець не надав споживачеві інформацію про право на відмову від договору, період здійснення даного права закінчується через 12 місяців з моменту завершення 14 днів після укладення договору [4;5,с.146,150].

Щодо правових наслідків реалізації права споживачем на відмову від договору, то відповідно така відмова припиняє зобов'язання сторін

господарювання укладено інший договір про виконання робіт (надання послуг) чи придбання товарів, які не стосуються такого термінового ремонту чи обслуговування; 3) договором передбачено надання послуг з розміщення у житловому приміщенні (крім послуг з проживання), транспортування товарів, прокату автомобілів, громадського харчування, показу (проведення) гастрольних заходів та/або послуг, пов'язаних із дозвіллям, у разі якщо зазначено конкретну дату або період його виконання [6].

Зважаючи на те що, Закон України «Про захист прав споживачів» від 10.06.2023 року деталізовано визначає особливості права споживача на відмову від договору у відповідності до права ЄС, проте з урахуванням того, що реалізація даного права споживача можлива у випадках укладення «складних» договорів (наприклад, договорів споживчого кредиту, та/або поза межами торговельних приміщень, дистанційних контрактів) доцільно було б у даному Законі визначити особливості права на відмову щодо договорів споживчого кредиту або передбачити можливість додаткового врегулювання даних відносин Законом України «Про споживче кредитування».

Література:

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

2. Хартія основних прав Європейського Союзу. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu/>

3. Patricia Sanchez Abril Francisco, Oliva Blazquez, Joan Martinez Evora. The Right of Withdrawal in Consumer Contracts: a comparative analysis of American and European law. *InDret*. 2018.3. P. 1-56.

4. Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32011L0083>

5. Christian von Bar, Eric Clive and Hans Schulte-Nölke. PRINCIPLES, DEFINITIONS AND MODEL RULES OF EUROPEAN PRIVATE LAW. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Articles and Comments [Interim Edition, to be completed]. 1620p.

6. Закон України «Про захист прав споживачів» від 10.06.2023р. № 3153-IX (стан: набирає чинності). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text>

щодо подальшого виконання договору. Таким чином, ні Директива 2011/83/ЄС, ні DCFR не є достатньо чіткими у встановленні з якого моменту виникають правові наслідки відмови від договору, проте можна зробити висновок, що наслідки відмови від договору повинні діяти на момент коли продавець отримує повідомлення, яким споживач повідомляє про здійснення даного права (теорія отримання). Повернення продавцем коштів споживачу має здійснюватися без затримки та до закінчення чотирнадцяти днів з моменту коли сторона дізналась про рішення споживача відмовитися від договору (ст. 13.1 Директиви 2011/83/ЄС) [4]. Зі сторони споживача, основний обов'язок – повернення (поштою, кур'єром або електронною поштою у випадку цифрового вмісту) товару продавцю або уповноваженій особі (ст. 14.1 Директиви 2011/83/ЄС). Повернення товару споживачем повинно бути здійснено не пізніше чотирнадцяти днів з моменту, коли він повідомив про своє рішення про відмову від договору продавцеві (ст. 14.1 Директиви 2011/83/ЄС) [4].

Доволі важливим питанням в аспекті здійснення споживачем права на відмову від договору це – хто несе витрати пов'язані з поверненням товару. Відповідно до класичного *acquis communautaire*, здійснення права на відмову від договору має бути безкоштовним. Однак стаття 14.2 Директиви 2011/83/ЄС визначає, що споживач несе прямі витрати на відновлення товару (зазвичай, транспортування, пакування тощо). Однак цей обов'язок припиняється у двох випадках: перший, коли продавець, здійснюючи автономію прийняття рішень, погодився взяти їх на себе; другий, коли він не повідомив споживача про те, що споживач повинен нести зазначені витрати. Аналогічне положення передбачено у ч. 8 ст. 21 Закону України «Про захист прав споживачів» від 10.06.2023року [6]. Крім того, даний Закон чітко визначає момент з якого можлива реалізація споживачем права на відмову, порядок відмови, форму заявки і інструкцію зобов'язаний розмістити на своєму веб сайті суб'єкт господарювання.

Дотичними до статті 16 Директиви 2011/83/ЄС є положення ч. 13 ст. 21 Закону України «Про захист прав споживачів» від 10.06.2023року, де передбачено випадки, коли споживач не може відмовитися від договору про виконання робіт (надання послуг), укладеного поза торговельним чи офісним приміщенням, або відповідного дистанційного договору. І це, зокрема, якщо: 1) умовами договору передбачено, що споживач втрачає таке право після виконання суб'єктом господарювання договору в повному обсязі; 2) споживач уклав договір щодо замовлення послуг з термінового ремонту товару або з технічного чи іншого обслуговування, що здійснюється у приміщенні споживача, крім випадку, якщо під час термінового ремонту чи обслуговування між споживачем і суб'єктом